

Veroorzaken ongevaccineerden lockdowns?

Posted on 27 november 2021 by Lucas Bergkamp

Nu de corona-epidemie langer voortwoekert dan gehoopt, worden steeds vaker ongevaccineerden aangewezen als de oorzaak van de overlopende intensive cares en uitgestelde operaties, en van de daardoor veroorzaakte doden en lockdowns. Welke opvatting van oorzakelijk verband ligt daaraan ten grondslag?

Hoe is het ook alweer begonnen? Ergens in het najaar van 2019 in Wuhan is er iets gebeurd waardoor mensen geïnfecteerd raakten met het coronavirus. Of het virus is ontsnapt uit een laboratorium, via voedsel is opgenomen of langs andere weg de mens heeft bereikt, staat nog niet met zekerheid vast.

Waarom heeft de epidemie zich zo snel kunnen verspreiden? Een scala aan mogelijke oorzaken dient zich aan: China nam veel te laat maatregelen, vluchten van en naar Wuhan gingen veel te lang door, overheden in Europa reageerden veel te lankmoedig toen de eerste infecties zich hier voordeden, enzovoort.

Van kudde-immuniteit naar vaccinatie

In de eerste fase dacht de Nederlandse overheid, net zoals veel andere overheden, dat de epidemie kon worden aangepakt door beperkte maatregelen, zoals vluchten schrappen, veelvuldig testen en zelfquarantaine bij infectie, en bescherming van kwetsbaren, om zo langs de weg van gecontroleerde groepsimmuniteit uit de epidemie te komen. Dat bleek vergeefse hoop. Het paardenmiddel van de lockdown werd ingezet.

Al vrij snel in de pandemie zagen overheden in vaccinatie dé oplossing. Ook dat bleek lastig, toen virusmutaties zich aandienden en de effectiviteit van het vaccin in de tijd beperkt bleek. Wat nu te doen?

Drang en dwang

De nieuwe heilige graal werd de vaccinatiegraad zo hoog mogelijk te brengen. In eerste instantie poogde de overheid de burgers via campagnes te overtuigen om zich te laten vaccineren. Dat had onvoldoende effect. Toen werd de druk op ongevaccineerden opgevoerd via het 3G-beleid – gevaccineerd, genezen, getest – voor horeca, evenementen, scholen, en andere bijeenkomsten. Ongevaccineerden die geen corona hebben gehad, zijn verplicht zich herhaaldelijk te laten testen en de testen hebben slechts beperkte geldigheidsduur.

Nu staat het 2G-beleid voor de deur. Alleen gevaccineerden en van corona herstelden hebben straks nog toegang. Toegang tot arbeid wordt waarschijnlijk niet aan 2G onderworpen. De vraag is hoe effectief dit beleid zal zijn – zullen ongevaccineerden proberen zich te laten infecteren om via de herstelroute toegang te verkrijgen?

Sociale spanning

Met de oplopende cijfers van besmettingen is de vrees teruggekeerd dat de ziekenhuizen en intensive care-afdelingen de toevloed van corona-patiënten niet aan zullen kunnen. Daarom overweegt de overheid nu ook weer lockdowns. De spanning in de samenleving neemt toe. De rellen in tal van steden de afgelopen weken zijn tenminste voor een deel terug te voeren op de onvrede over het coronabeleid. Ook klinkt de roep om strengere maatregelen tegen

ongevaccineerden.

Vaccinatieplicht

Een vaccinatieplicht is niet langer taboe. Zo'n plicht is juridisch niet uitgesloten, maar wel aan voorwaarden onderworpen. De Grondwet kent een ieder een recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam toe, dat bij wet beperkt kan worden. De toelichting bij dit artikel suggereert dat 'de verhoging van de collectieve vaccinatiegraad' beperking van dit recht zou kunnen rechtvaardigen. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens staat verplichte vaccinatie onder voorwaarden toe. Maar of een vaccinatieplicht in geval van Covid-19 geoorloofd is, is een functie van de relevante feiten, de alternatieven en daarmee samenhangende morele aanvaardbaarheid.

Het idee dat ongevaccineerden de oorzaak zijn van de hernieuwde lockdowns, overlopende ic's, uitgestelde operaties en zelfs doden ten gevolge daarvan, is niet langer taboe. In de media wordt op zo'n oorzakelijk verband met enige regelmaat gezinspeeld.

Rechtvaardiging

De rechtvaardiging voor het strenge beleid tegenover ongevaccineerden is terug te voeren op de teleurstellende effectiviteit van de vaccins. De hoofdreden voor zo'n streng beleid is dat er relatief veel ongevaccineerden in het ziekenhuis liggen. Over de gegevens bestaat echter discussie. Gegevens van andere landen tonen niet steeds dit patroon. Doordat de autoriteiten geen openheid betrachten is de argwaan van de burgers ten aanzien van de data toegenomen.

Voldoende voorwaarde

Ongevaccineerden kunnen alleen schuld dragen als ze de oorzaak zijn van de problemen. Aan die opvatting moet een theorie van oorzakelijk verband ten grondslag liggen. Maar welke zou dat kunnen zijn?

Een bekende theorie van oorzakelijk verband is de voldoende voorwaarde. Dat is een voorwaarde die tot het gevolg leidt zonder dat er andere voorwaarden aanwezig zijn. Dat neemt niet weg dat er nog wel andere oorzaken kunnen bestaan die tot het gevolg leiden.

Zijn ongevaccineerden een voldoende voorwaarde voor de aankomende lockdown of de dood van patiënten wier operatie werd uitgesteld? Nee, dat zijn zij niet, want een besluit van de overheid is vereist om tot een lockdown te komen en een besluit van een ziekenhuis is nodig om een operatie uit te stellen. Dit sluit dus uit dat ongevaccineerden een voldoende voorwaarde zijn voor lockdowns of uitgestelde operaties.

Noodzakelijke voorwaarde

Een andere theorie is de noodzakelijke voorwaarde. Hier gaat het om de voorwaarde zonder welke het gevolg niet zou optreden, de *conditio sine qua non*. Maar er kunnen meerdere noodzakelijke voorwaarden zijn.

Zijn ongevaccineerden een noodzakelijke voorwaarde voor de lockdowns? Om dat te bepalen moeten we de vraag stellen of een lockdown noodzakelijk zou kunnen zijn als er geen ongevaccineerden zouden zijn. Het antwoord op die vraag kunnen we niet met zekerheid geven. Er zijn teveel onbekende factoren, zoals de mate van dragerschap en virustransmissie door gevaccineerden en 'risico-gedrag' van gevaccineerden vergeleken met ongevaccineerden, om te kunnen zeggen dat ongevaccineerden een noodzakelijke voorwaarde zijn. Een andere noodzakelijke voorwaarde voor een lockdown is een overheidsbesluit daartoe.

Nabije oorzaak

De theorie van de nabije oorzaak kijkt naar de meest directe oorzaak van een gevolg. Deze theorie wordt in rechtstelsels van Angelsaksische landen gebruikt. Indien we die theorie toepassen op de stelling, blijkt dat ongevaccineerden niet de oorzaak zijn van lockdowns. De nabije oorzaak van een lockdown is een kabinetsbesluit. De nabije oorzaak van het uitstel van operaties is een besluit van het ziekenhuis of onvoldoende ziekenhuiscapaciteit. En de nabije oorzaak van een ernstige corona-infectie kan zijn het gebrek aan antilichamen door het ongevaccineerd zijn.

Redelijke toerekening

In de situaties die hier aan de orde zijn, zijn er meerdere factoren die gezamenlijk een bepaald gevolg kunnen verklaren. Die factoren omvatten ook menselijke beslissingen en dat compliceert de analyse. In het Nederlandse recht geldt de

theorie van de 'redelijke toerekening', die rekening houdt met meerdere factoren. Die factoren omvatten de mate waarin een gevolg naar ervaringsregels voorzienbaar is, het gevolg dichterbij de handeling of beslissing staat die de mogelijke oorzaak is, en de aard van de handeling of beslissing en van de schade.

Wanneer die factoren worden toegepast op ongevaccineerden, kunnen we niet tot een eenduidig oordeel komen over het oorzakelijk verband. Maakt ongevaccineerd zijn een lockdown of uitstel van operaties meer voorzienbaar? Dat hangt af van de andere, onbekende factoren die we hierboven hebben gezien.

Morele verwijtbaarheid

Omdat de ongevaccineerde het recht heeft om ongevaccineerd te zijn, is de vraag naar de gevolgen van zijn vaccinatiestatus juridisch irrelevant, want de samenleving heeft genoeg te nemen met die gevolgen. Dat is nu eenmaal de definitie van een recht. Maar, zoals we hierboven gezien hebben, mag de wetgever dit recht onder bepaalde voorwaarden beperken. Of de wetgever dat gaat doen hangt in hoge mate af van het gevoel over de morele verwijtbaarheid die ongevaccineerden treft.

Tot de verbeelding sprekende illustraties van problemen van morele verwijtbaarheid zijn te vinden in het meesterwerk van Harry Mulisch, *De Aanslag*. De hoofdpersoon Anton Steenwijk probeert te begrijpen wie de dood van zijn ouders en broer heeft veroorzaakt. Tijdens de Tweede Wereldoorlog schieten verzetsstrijders een NSB'er dood in de straat waar Anton woont. Antons burens verslepen het lijk tot voor Antons huis. Nadien pakken de nazi's de ouders en broer van Anton op en executeren hen als vergelding voor de aanslag.

Wie heeft het gedaan?

Wie heeft de dood van Antons familie veroorzaakt? De NSB'er die Joden aangaf wetende dat zulks hun dood betekende, de verzetsstrijders die de aanslag pleegden wetende dat dit tot vergelding zou leiden, de burens die het lijk versleepten wetende dat Antons familie daardoor gevaar liep, of de nazi's die Antons familie vermoordden?

Anton wordt later door de nazi's opgepakt en belandt in de cel. Hij zit opgesloten

met de verzetsstrijdster die de aanslag heeft gepleegd. Ze zegt hem: 'Ze zullen proberen ons de schuld te geven. Maar onthoud één ding: ieder doet wat hij doet en niemand anders.'

Individuele ongevaccineerden

Terug naar de stelling dat ongevaccineerden de aankomende lockdown of de dood van de patiënten wier operatie wordt uitgesteld, veroorzaken. Hier moeten we allereerst opmerken dat ongevaccineerden die geen corona hebben of geen ziekenhuisopname wegens corona-infectie behoeven, niet de oorzaak kunnen zijn van de lockdown of uitgestelde operaties.

Men zou kunnen tegenwerpen dat ongevaccineerden niet kunnen voorzien of ze niet ziek worden maar altijd een onnodig hoog risico lopen. Deze tegenwerping is niet erg sterk omdat individuele ongevaccineerden hun risico op infectie ook op andere wijze dan vaccinatie kunnen terugbrengen en dat gemiddeld mogelijk meer dan gevaccineerden doen.

Andere oorzaken

Is een ongevaccineerde die wegens Covid-19 ziekenhuisopname behoeft dan wel de oorzaak van de dood van een patiënt wiens operatie is uitgesteld? Laten we eerst eens naar andere mogelijke oorzaken van de dood van de patiënt kijken:

- Het besluit van de overheid om de ziekenhuiscapaciteit niet op te schalen is een oorzaak. Met meer capaciteit was het niet nodig geweest de operatie uit te stellen.
- Het besluit van het ziekenhuis dat de operatie heeft uitgesteld is een oorzaak. Het ziekenhuis had ook een andere oplossing kunnen vinden, waardoor uitstel was voorkomen.
- De patiënt wiens operatie is uitgesteld, zou een oorzaak kunnen zijn. Had die patiënt bijvoorbeeld meer aan sport gedaan en gezonder gegeten, dan was zijn hartoperatie niet of pas later nodig geweest.
- Een ander ziekenhuis had de patiënt misschien 's avonds laat kunnen opereren.

Dat neemt niet weg dat de ongevaccineerde die met Covid-19 in het ziekenhuis kwam, ook een oorzaak kan zijn van de uitgestelde operatie.

Minste kosten

Om in dit soort situaties van complexe, multifactoriële veroorzaking een dader te kunnen aanwijzen, zou de vraag gesteld kunnen worden: wie kan het probleem het gemakkelijkst of tegen de laagste kosten oplossen? Die persoon wordt beschouwd als de dader die actie moet ondernemen, want dan kun je sociale problemen tegen de laagste lasten voor iedereen oplossen.

De ongevaccineerde wordt op die grond vaak aangewezen als de dader, want 'het is maar een prik' en 'met die prik kan hij zijn infectie voorkomen'. Maar is dat niet een te voorbarige conclusie?

Bedenkingen

Er zijn wel wat bedenkingen te maken:

- Waarom is hij ongevaccineerd? Heeft hij religieuze bezwaren of bezwaren die gerelateerd zijn aan mRNA-vaccins? Zou hij een conventioneel vaccin wel accepteren? Is het bezorgdheid om de onbekende langetermijn-effecten? Hoe groot zijn de lasten voor de individuele ongevaccineerde indien hij toch het vaccin zou nemen? Generaliseren helpt hier niet.
- Waarom zou bezorgdheid om de langetermijn-effecten opzij geschoven mogen worden? Op allerlei andere gebieden, waaronder klimaat, worden maatregelen juist gebaseerd op de onbekendheid met de langetermijn-effecten. Dat heet het voorzorgbeginsel. Waarom geldt dat hier niet?
- In hoeverre vaccinatie infectie voorkomt is ook nog steeds de vraag. Hoe lang houdt immuniteit aan? Hoe vaak is hervaccinatie nodig en blijft de effectiviteit constant? Vergroot hervaccinatie de kans op bijwerkingen? Wat is de invloed van vaccinatie op virusmutatie? Veel vragen, veelal tentatieve antwoorden.
- Vergeleken met een gevaccineerde schept een ongevaccineerde niet noodzakelijkerwijs een grotere kans op verspreiding van het virus en corona-infectie. Het is niet onaannemelijk dat een gemiddelde gevaccineerde door zijn gevoel van veiligheid veel meer risico-gedrag vertoont dan een ongevaccineerde die zich van de risico's veel meer bewust is en voorzorg betracht.
- Ongevaccineerden presenteren mogelijk een hoger corona-risico, maar

mogelijk lagere risico's op andere gebieden die ernstige nadelen voor de gezondheid kunnen genereren. Misschien leven ongevaccineerden zeer gezond, doen zij veel aan sport, eten zij verantwoord, enzovoort.

- Zou het niet beter zijn de beschikbare vaccins toe te dienen aan de mensen die het vaccin wel willen? Over de effectiviteit van vaccinatie specifiek bij bewust ongevaccineerden is weinig bekend.

Uitsluiting

Een sterke nadruk op ongevaccineerden als oorzaak van lockdowns of uitgestelde operaties heeft sociale gevolgen. Stigmatisering van ongevaccineerden ligt op de loer. Maatschappelijke uitsluiting is een groot probleem, dat allerlei andere onwenselijke gevolgen kan hebben, zoals radicalisering en sociale onrust.

Deze sociale gevolgen zou de overheid ook moeten meewegen voordat beleidsbeslissingen worden genomen. Een zorgvuldige inschatting van de gevolgen van maatregelen voor de grond- en mensenrechten is een regulier onderdeel van verantwoordelijke beleidsvoorbereiding. Bij de gevolgen horen ook discriminatie, religieuze onderdrukking en sociale uitsluiting.

Miskening individuele verantwoordelijkheid

Dit is misschien een symptoom van een algemener probleem, namelijk dat de overheid een paternalistische aanpak heeft gekozen die de burgers behandelt als kinderen. Met een systeem van micro-management (1,5 meter, maskerplicht, voor 20:00 uur naar de winkel, enzovoort) worden zij aan gedetailleerde gedragsregels onderworpen. Omdat dwang voorop staat is de individuele verantwoordelijkheid miskend, die juist broodnodig is om in een liberale samenleving tot een optimale beheersing van de epidemie te komen.

Een liberale aanpak zou de burgers met objectieve informatie in staat stellen zich verantwoord te gedragen. Zo'n aanpak vermijdt het probleem dat steeds verdergaande drang en dwang onvermijdelijk oproept, namelijk dat de burger zich steeds meer gaat verzetten tegen het infantiliserende dwangbeleid.

Oordeel

Welnu, veroorzaken ongevaccineerden lockdowns of doden door uitgestelde operaties? Zoals besproken, is het oorzakelijk complex hier een reeks van beslissingen genomen door verschillende betrokkenen die ieder anders hadden kunnen beslissen. Gezamenlijk leiden deze beslissingen tot een bepaalde uitkomst, maar het zijn alle menselijke beslissingen.

Als ons nu gevraagd wordt om onnadenkend de ongevaccineerden aan te wijzen als de enige en echte oorzaak van uitgestelde operaties en lockdowns, dan herinneren we ons de woorden van de verzetsstrijdster in *De Aanslag*. Zij heeft ons geleerd dat 'ieder doet wat hij doet en niemand anders'.

Oordeel liever niet wanneer het oordeel oppervlakkig zou zijn.

Wynia's Week wordt gedragen door de auteurs en de donateurs. Nog geen donateur? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk [HIER](#). Hartelijk dank